

**Inovačne-informačný priestor vo
vzdelávacej a vedeckej činnosti: problémy
organizačných funkcií, vyplnenie a
perspektívy rozvoja**

**Medzinárodná výskumná a vedecko-praktická konferencia
November 19 – 21, 2014**

**Košice
2014**

Vestník obsahuje odborné články pripravené na základe vyhlásených a prerokovaných správ na Medzinárodnej vedecko-praktickej konferencii pod názvom „Inovačný informačný priestor vo vzdelávacej a výskumnej činnosti: problémy formácie, osobitosti organizácie, účinnosť a perspektívy rozvoja“, usporiadanou Vzdelávacým a konzultačným pracoviskom SEVŠ v Košiciach spolu s Ústavom cezhraničnej spolupráce (Užhorod, Ukrajina) a regionálnou pobočkou Národného ústavu strategických štúdií (Užhorod, Ukrajina) v dňoch 19.- 21.novembra 2014.

Články predovšetkým sú venované výskumom aktuálnych problémov medzinárodných vzťahov, ekonomiky, práva, manažmentu, ochrane životného prostredia a vysokoškolskej pedagogike.

Redakčná rada:

Dr.h.c. prof. Fedir Vashchuk DrSc.- rektor Stredoeurópskej vysokej školy v Skalice.

Mitriajeva Svitlana Ivanivna – riaditeľka regionálnej pobočky Národného inštitútu pre strategické štúdie v Užhorode, ctená pracovníčka v oblasti vedy a techniky Ukrajiny (Užhorod, Ukrajina).

Ustyč Sergij Ivanovič - riaditeľ Ústavu pre cezhraničnú spoluprácu, PhD., docent (Užhorod, Ukrajina.).

VZDELÁVACIE PERSPEKTÍVY UKRAJINY

Oficinskij R.,
Štátna vysoká škola «Užhorodská národná univerzita»

EDUCATION PROSPECTS OF UKRAINE

Ofitsynskyy R.,
State Higher Education Institution "Uzhhorod national university"

ОСВІТНІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ

Офіцинський Р.,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Abstract. The article shows that educational sphere is not among the priorities of the supreme power of Ukraine. The Law "On Higher Education" from July 1, 2014 was proclaimed by the acting government to be reformatory as it supposedly democratizes the governance of educational establishments. In fact, the rights of participants of the educational process are substantially limited and Ukrainian government does not reflect the real aspirations of the fifth part of the country's population which is connected with the educational sphere.

Key words: higher education, decentralization of power, reform program.

Українська освіта належить до найбільших секторів суспільства, де працюють і навчаються 9 млн. осіб, або п'ята частина населення. Попри гучні епізодичні декларації освітня сфера не є пріоритетною для постреволюційної влади України. Схвалення нового Закону "Про вищу освіту" 1 липня 2014 року стало всього на всього завершенням кількарічної епопеї, що мусіла коли-небудь закінчитися [3].

У зв'язку з відсутністю системних змін у державі цей закон, що важливий на шляху адаптації до Європейського простору вищої освіти, проголосили мало чи не взірцево реформаторським, оскільки, приміром, демократизується управління навчальними закладами [8]. Насправді бачимо звуження прав учасників освітнього процесу: учених, педагогів, студентів.

Перше. За попереднім законом від 17 січня 2002 року декана обирала вчена рада факультету [2], за новим – підконтрольна ректору

вчена рада університету. Демократизацію засвідчила б норма про обрання всім трудовим колективом факультету, бо зараз декан у квазидемократичний спосіб за корупційною схемою можуть нав'язати "зверху". Факультет належить до основних структурних підрозділів вищого навчального закладу.

Друге. Представництво осіб, що навчаються, в радах обох рівнів (вишу і факультету) не змінилося – не менш як 10 %. Оскільки не менш як 75 % складу вченої ради повинні становити наукові, науково-педагогічні працівники, то решту 15 % місць належать представникам учбово-допоміжного й адміністративно-обслуговуючого персоналу. Як не дивно, студенти представлені за залишковим принципом і за мізерною квотою. Однак саме студенти складають основу університету, без них взагалі неможливе його існування.

Третє. В українському виші відсутня наріжна засада демократії – розподіл влади. Адже вчена рада не є університетським парламентом, а колегіальним органом управління при очільнику, що безпосередньо керує вишем. Вона формується за характерною для XIX століття дискримінаційною цензово-куріальною схемою: за посадами і в нерівних частках виборними представниками від певних категорій. Внутрішній контроль за діями керівництва є фіктивним, а поле для зловживань ресурсами безмежним.

Пора відмовитися від концентрації влади в руках університетського олігархату і провести децентралізацію. У провідних європейських вишах взаємно врівноважують ефективні, але нечисельні органи – ректорат, університетська рада, сенат, наукова рада, де не суміщають членство. Так, у найбільшому виборному органі Віденського університету – сенаті – 18 членів, зокрема 4 студенти (22,2 %) [10]. У вченій раді Ужгородського національного університету – 70 осіб, з яких лише 7 студенти (10 %) [1].

Четверте. Новим законом заборонено сумісництво. Не можна одночасно займати дві та більше адміністративно-управлінських посад. Проте ця норма не виконується. Так, поточний ректор Ужгородського національного університету водночас і завідувач кафедрою, і директор науково-дослідного інституту, ще й практикуючий хірург. До того ж, постійно відсутній, бо все в роз'їздах. Такі всезнайки-багатоверстатники – прикрий рецидив тоталітарної епохи.

П'яте. Закон зовсім не обмежив роздуту бюрократію, завищену чисельність управлінців. В Ужгородському національному університеті, де 23 факультети (інститути), 15,5 тисячі студентів, аж 7 проректорів. У Віденському – 4 проректори, 19 факультетів (центрів), а студентів

92 тисяч! Якби в Ужгородському університеті стільки навчалось, то, певно, штат проректорів виріс би пропорційно, у 6 разів – до 42 осіб.

Парадокс. Революцію гідності розпочали студенти київським Свромайданом 21 листопада 2013 року. Вони були в її авангарді, але, на відміну від опозиційних політиків, жодних соціальних здобутків не отримали. Згідно з "демократичним" законом про вищу освіту, їхній вплив на ухвалення важливих рішень є мінімальним.

У цілому перезавантаження влади в Україні не може ґрунтуватися на ротації прізвищ і вивісок політичних сил, а на позитивних змінах в освіті, науці, культурі, що визначають форму і зміст щоденних комунікацій у різних середовищах громадянського суспільства і політичної нації.

У перехідній верхівки, що нині править в Україні, нема усвідомлення, що внутрішньою першопричиною поточної національної катастрофи, колапсу Української держави в Криму і частині Донбасу є не стільки болюча зрада декількох десятків тисяч державних службовців, військових і правоохоронців, скільки провальна освітня, інформаційна і кадрова політика. Чи зроблені висновки за ось уже дев'ять місяців після лютневої Революції? Ні.

Як бачать сучасні можновладці освітні перспективи України? Це відбито у парафонованому 21 листопада 2014 року проекті Коаліційної угоди політичних сил [5], що після дочасних парламентських виборів 26 жовтня 2014 року сформували більшість у Верховній Раді, а відповідно – контролюють виконавчу і законодавчу владу. Відверто скажу, що вони дивляться на проблематику як на малозначиму, вторинну, без власного обличчя.

Про можливі кроки протягом 2015 року ймовірної урядової коаліції в галузі освіти йдеться в еkleктичному розділі "Соціально-гуманітарна реформа" під порядковим номером 15 і розмитим слоганом "створимо умови для підвищення якості та доступності освіти". Це довільний набір заявлених побажань, а не переконлива фіксація технократичних кроків.

Візьмемо для прикладу весь пункт 2.1.8: "Утвердження на основі ухваленого Закону "Про вищу освіту" реальної університетської автономії, підвітності за результати роботи, розвиток наукових досліджень, забезпечення справедливого прозорого вступу та викорінення хабарництва у вищих навчальних закладах. Внесення змін до Бюджетного Кодексу в частині забезпечення автономних прав ВНЗ з використання зароблених ними коштів та грантів. Запровадження принципу "гроші ходять за студентом", зокрема при розподілі державного замовлення. Удосконалення мережі вищих навчальних закладів".

Яким чином? Ким? Навіщо? Жодної деталізації. Чи можна утвердити протягом 2015 року "реальну університетську автономію" та очиститись від корупції на основі закону, що не передбачає демократизації внутрішнього управління, важелів незалежного контролю за діяльністю всевладного керівника вишу?

Дещо прояснив інший документ. У день оприлюднення першого проекту коаліційної угоди [4], 30 жовтня 2014 року, на сайті профільного міністерства з'явився проект Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років [6]. У концепції відчутна радіоцентрична ностальгія. На початку йдеться, що за роки незалежності екстенсивно використовували успадковану від СРСР потужну розгалужену освітню систему з передовою на той час інфраструктурою.

Наведені дані 1991–2013 рр., які належним чином не прокоментовані, свідчать про занепад – скорочення кількості загальноосвітніх шкіл – з 21,8 до 19,3 тис. (на 12 %), учнів – з 7,1 млн. до 4,2 млн. (на 41 %), учителів – з 537 до 508 тис. (5 %). Натомість число вишів 3-4 рівня акредитації зросло у 2,2 рази – зі 149 до 325, а студентів 1-4 рівнів акредитації – у 1,3 рази, з 1,6 млн. до 2 млн.

Пропонується начебто системна реформа освіти, що є навздогальною, із запізненням на десятиліття. Мовиться, зокрема, про приведення у відповідність із типовими європейськими нормами загальної тривалості навчання в загальноосвітній школі (12 років). У концепції не зазначено, що це "відкладена реформа", котру здійснювали з 2001 р. та в інтересах Росії скасували 2010 р.

До 2016 р. планується перейти на трьохступеневу систему вищої освіти. У десятирічній перспективі (рік не зазначено) буде запроваджено трирічний бакалаврат у рік першого випуску 12-річної школи, а також дворічна магістратура в рік першого випуску трирічного бакалаврату.

Серед цікавинок, значною мірою епатажних, кидається у вічі те, що 2020 р. запровадять участь іноземних викладачів у навчальному процесі українських університетів до 30 %. Відразу хочеться запитати, на яких світових аналогах серед розвинених країн базуються такі наміри?

Примітно, що до 2020 р. прагнуть встановити середню величину річної заробітної плати вчителів на рівні, не меншому за річний ВВП на душу населення. Навіщо така песимістична проєкція? За даними 2013 р. Україна посіла 110-е місце в рейтингу Світового Банку за рівнем номінального ВВП на душу населення – 3900 дол. США [9]. У 2014 р. в перерахунку на американські долари українські громадяни збідніли вдвічі. При такій верхівці на чолі з Президентом України, що продукує всілякі програми на кшталт "2020", але не робить жодних кроків, боює, учитель стане ще значно біднішим.

Прочитання подібних програмних документів спонукає замислитися, чи не про мрійництво йдеться. Ріжуть очі спроби заколисатися загальними фразами, на кшталт "сприяти міжнародній акредитації освітніх програм українських університетів". Хоча є раціональні ідеї, приміром, про "перехід у фінансуванні навчальних закладів, виходячи із чисельності контингенту і стандарту вартості навчання одного учня, студента (гроші йдуть за дитиною)". Тільки чи підуть гроші справді за дитиною, а не зникнуть у невідомому напрямку? Адже прозорих механізмів їх ощадливого використання за цільовим призначенням, крім мітингових заяв, навіть не пропонується.

Поки що серед інтелектуальної України нема головного – стержня, відчуття власної гідності, повноцінності. Українська освіта належить до найбільших секторів суспільства, де працюють і навчаються 9 млн. осіб. Де потужне парламентське лобі освітніх і наукових прагнень України? Де провідні освітяни на ключових посадах? Десятиліттями в країні заправляють колоніальні торговці газом, нафтою, цукерками, зациклені на Росії. Як державні менеджери, вони виявилися тотально корумпованими і фахово бездарними. Від їх послуг в управлінні державою необхідно рішуче відмовитися. Лише тоді Україна здолає негаразди, подолає неврози карально-шантажистської системи, стане державою освітніх і наукових інновацій, чесною державою, що заробляє інтелектом.

На жаль, в освітній реформі, що начебто пропонується, нема належної підтримки з боку очільників Міністерства освіти і науки. Вряди-годи вони роблять якісь популістські декларації, що потім спростовуються. Не будучи технократами, а дешевими піарщиками, теперішні керівники міністерства не спромоглися впровадити в життя поки що жодної конструктивної ідеї. Лише примкнули до схвалення закону про вищу освіту на фінальній стадії.

Натомість 10 листопада 2014 року оприлюднено проект Стратегії розвитку органів внутрішніх справ України [7]. У ній кваліфіковано розкладено все на своїх полицях. Чітко визначено больові точки і напрямки позитивних змін. Так, у 2013 року органи і підрозділи Міністерства внутрішніх справ нараховували 261 тис. осіб. Така кількість у 1,5 рази перевищувала середній європейський показник (300 поліцейських на 100 тис. населення), удвічі більша, ніж передбачають рекомендації ООН – 222 поліцейських на 100 тис. населення. Із 21 млн. 840 тис. працюючих громадян України кожен 83-й отримував зарплату в міліції. Щороку від її зловживань потерпало 2 млн. громадян. Розгалуженою стала внутрішня корупція – від надання вихідного до отримання посади. Взаємна недовіра всередині владних структур, вкрай низька довіра населення до міліції (3-5 %), міліції до влади (3 %). Професійна фіксація проблеми спонукала

до появи програми революційних перетворень у цій сфері. А от Міністерство освіти і науки пасе задніх.

Завершимо дослідження наступними висновками і рекомендаціями засадничого змісту. По-перше, чинна влада України повинна турбувати інформаційний простір повідомленнями не про роботу над підготовкою окремих розрізаних законів, а про завершення і схвалення повноцінного Освітнього і Наукового Кодексу – прогресивного, європейського за формою і змістом, без тоталітарних відлунь, як у новому законі про вищу освіту. По-друге, освітнє і наукове середовище мусить сформувати впливове публічне представництво на ключових постах у парламенті та уряді України, що не тільки буде впливати на ухвалення політичних рішень, але й реально відображатиме волю п'ятої частини населення, прямо й тісно пов'язаної з освітньою сферою.

Бібліографічні посилання:

1. ВЧЕНА РАДА Ужгородського національного університету 2014. Accessible from www.uzhnu.edu.ua/uk/cat/university-council.
2. ЗАКОН УКРАЇНИ. Про вищу освіту. 17 січня 2002 р. Accessible from zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2984-14/print1383495559049923.
3. ЗАКОН УКРАЇНИ. Про вищу освіту. 1 липня 2014 р. Accessible from zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18.
4. ПРОЕКТ. Верховна Рада України VIII скликання. Коаліційна угода. 30 жовтня 2014 р. Всього 17 розділів, 66 стор. Accessible from solydarnist.org/wp-content/uploads/2014/11/the_coalition_agreement_1.pdf.
5. ПРОЕКТ. Верховна Рада України VIII скликання. Коаліційна угода. 21 листопада 2014 р. Всього 17 розділів, 73 стор. Accessible from samopomich.ua/wp-content/uploads/2014/11/Koaliciyna_uhoda_parafovana_20.11.pdf.
6. ПРОЕКТ. Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років. 30 жовтня 2014 р. Всього 5 розділів, 22 стор. Accessible from mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1414672797.
7. ПРОЕКТ. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України. 10 листопада 2014 р. Accessible from mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1221365.
8. МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ. Реформу вищої освіти підтримали суспільство, уряд, парламент і президент. 5 серпня 2014 р. Accessible from www.mon.gov.ua.
9. LIST OF COUNTRIES BY GDP (nominal) per capita 2014. Accessible from en.wikipedia.org.
10. UNIVERSITÄTSLEITUNG 2014. Accessible from www.univie.ac.at/ueber-uns/leitung-organisation/universitaetsleitung.